

NUMIZMATIČKI NALAZI S ANTIČKOG LOKALITETA SOLINE NA OTOKU SV. KLEMENT (PAKLENI OTOCI, HVAR)

NUMISMATIC FINDS FROM THE ROMAN SITE OF SOLINE ON SV. KLEMENT ISLAND IN THE PAKLENI ARCHIPELAGO NEAR HVAR

Članak obrađuje numizmatičke nalaze koji su pronađeni tijekom arheoloških istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sv. Klement (Pakleni otoci, Hvar) u srednjoj Dalmaciji. Riječ je o 32 primjerka novca, od kojih su najstarije monete ilirskog kralja Baleja te rimski republikanski novac. Slijedi rimski carski novac, među kojim su najbrojniji kasnoantički primjerci, dok je najmlađa moneta kovana u Mletačkoj Republici. Tipološka, kulturno-povijesna, statistička te kontekstualna analiza ovih nalaza omogućava bolje razumijevanje kronologije ljudskih aktivnosti u okviru prirodnog i kulturnog krajolika otoka Sv. Klement te ujedno pridonosi poznavanju optjecaja najstarijeg novca, pa tako i gospodarsko-političkih prilika na prostoru srednje Dalmacije.

Ključne riječi: srednja Dalmacija, Sv. Klement (Pakleni otoci, Hvar), numizmatička građa, rimska vila, optjecaj novca, ilirski novac, rimski republikanski i carski novac, mletački novac

The article analyzes the coins found during archaeological excavations at a Roman villa in Soline Cove on the island of Sv. Klement in the Pakleni Archipelago off the Central Dalmatian island of Hvar. The earliest among the 32 coins found there are the coins of Illyrian King Ballaios and Roman Republican coins. Then follow Roman Imperial coins (with the ones from Late Antiquity being the most numerous) and a coin struck in the Venetian Republic. The typological, cultural-historical, statistical and contextual analyses of these finds can help us better understand the chronology of human activities in the natural and cultural landscape of the island of Sv. Klement and improve our knowledge of the circulation of the earliest coins and economic and political situation in Central Dalmatia of the day.

Key words: Central Dalmatia, Sv. Klement (Pakleni Archipelago, Hvar), numismatic material, Roman villa, coinage circulation, Illyrian coins, Roman Republican and Imperial coins, Venetian coin.

Slika 1. Položaj Sv. Klementa i rimske vile u uvali Soline

Figure 1. Location of Sv. Klement island and location of Roman villa in Soline Cove

izvor / source: Google Maps;
izradio / made by: E. Visković

Lokalitet Soline - Sv. Klement, Pakleni otoci, Hvar

UVOD

Pakleni ili Paklinski otoci vapnenački su jadranski arhipelag koji se proteže neposredno uz jugozapadnu obalu srednjodalmatinskog otoka i grada Hvara (Sl. 1). Sastoje se od 20-ak otočića i hridi koji su proglašeni zaštićenim prirodnim krajobrazom. Najveći među njima, Sveti Klement, s tri povremena zaselka (Vlaka, Palmižana i Momića Polje), površinom tek neznatno prelazi 5 km². Prvi tragovi ljudske prisutnosti sežu do razdoblja prapovijesti, a posvjedočeni su grobnim gomilama iz kasnobrončanog (1) i željeznog doba (6)¹ te pokojim slučajnim nalazom (ulomci lončarije i kamenih alatki). Daleko je bolje poznato antičko razdoblje, posebice zbog lokaliteta u uvali Soline, gdje su sačuvani i djelomično istraženi ostatci rimskog i kasnoantičkog stambeno-gospodarskog kompleksa.² Soline su najzaštićenija južna uvala na otoku, povoljna za sidrenje, koja je dodatno zaklonjena manjom sastavnicom Paklinskog arhipelaga, Dobrim otokom. Istovremeno, uvala je smještena i na središnjem dijelu Sv. Klementa, gdje geomorfološke značajke omogućavaju najbržu komunikaciju između južne i sjeverne strane otoka te uz rub najvećeg otočnog plodnog polja, i danas obrađivanog (Sl. 1). U neposrednoj blizini nalazi

INTRODUCTION

Pakleni (Paklinski) Archipelago is a string of limestone islands in the Adriatic, stretching off the southwestern coast of the Central Dalmatian island of Hvar and the eponymous town on it (Fig. 1). It consists of twenty or so small islands and rocks – all declared a protected natural landscape. The largest among them, Sv. Klement, with an area slightly exceeding 5km², has three non-permanent settlements (Vlaka, Palmižana and Momića polje). The first signs of human presence can be traced to prehistory. They include burial mounds from Late Bronze Age (1) and Iron Age (6)¹ and occasional accidental finds (pottery shards and stone tool fragments). We know much more about the Antiquity period, particularly owing to the Soline Cove site and its partly investigated remains of a Roman and Late Antiquity residential and economic complex.² Soline is the best sheltered southern cove on the island. It is additionally protected by the islet of Dobri otok and is good for anchoring. Also, it is located on the central part of Sv. Klement, where geomorphological features enable the shortest communication between the south and north coasts of the island, stretching along the edge of the island's largest

1 G. Novak, 1959.

2 Osim vile u Solinama, antički ostatci registrirani su i kod Momića polja, na zapadnom dijelu otoka.

1 G. Novak, 1959.

2 Besides the Soline villa, ancient remains were identified at Momića polje in the western part of the island.

se zaseok Vlaka. Antički se lokalitet prostire na istočnoj strani najjuvčenijskog dijela uvale, nedaleko od današnje obale, ali i neposredno uz obalu nastavljajući prema moru, sukladno promjenama koje su u razini relativne morske visine nastale od razdoblja antike.³

Ovaj je lokalitet u 50-im godinama 20. stoljeća iskopavao Grga Novak,⁴ a u novije se vrijeme, od 2007. godine, provode skromna arheološko-interdisciplinarna istraživanja u organizaciji Muzeja hvarske baštine i Instituta za arheologiju u Zagrebu te u suradnji sa Sveučilištem St. Thomas iz St. Paula u Minnesoti (SAD).⁵ Arhitektonski su ostatci djelomično i danas vidljivi u krajoliku, odnosno tzv. objekt A i dugi zid B mjestimično su sačuvani i do 2 m visine. Iako, prema svemu sudeći, tip gradnje odgovara kasnoj antici, dokumentirane nadogradnje i prepravci, kao i dijagnostički ulomci pokretnih nalaza, indiciraju da je lokalitet korišten i u ranije rimsko, ali i kasnije, u moderno doba. Iskopavanjem i geofizičkim ispitivanjima otkriveni su višeslojni arhitektonski ostatci, sa snažnim naglaskom na razdoblje kasne antike, od kojih je najbolje istraženo nekoliko prostorija koje su bile dijelovi kasnoantičkog gospodarsko-skladišnog kompleksa vile te pokretna materijalna kultura uglavnom iz razdoblja kasnog 2./1. st. pr. n. e. do kasne antike.⁶ Ističu se ulomci svakodnevno korištenih predmeta poput stolnog, kuhinjskog i skladišno-transportnog posuđa, metalnog oruđa i dijelova nakita i nošnje, staklenih i koštanih predmeta, novca, ali i mnogobrojne kockice mozaika i fragmenti freski, koji su ukrašavali podove i zidove nekadašnjih prostorija, te ostatci kružnih opeka koji su bili dijelovi hipokausta, odnosno sistema za podno grijanje. Sve to ukazuje da je riječ o jednom od značajnijih hvarskih antičkih lokaliteta čija materijalna ostavština svjedoči razvitku lokalno/regionalne ekonomije i kulturne realnosti, ali i živopisnim trgovačkim mrežama koje su omogućavale protok robe i dobara sa šireg jadranskog, odnosno mediteranskog prostora.

NUMIZMATIČKI NALAZI

Katalog numizmatičke građe iz uvale Soline na otoku Sv. Klement, obrađene u ovom radu, sastoji se od 32 nalaza.⁷ Svi primjerci, osim jednog koji je mletački, pripadaju razdoblju antike (Sl. 2). Polovica kovanica čitka je i databilna, dok je ostatak nemoguće preciznije datirati zbog raznih stupnjeva istrošenosti i korozije.

fertile field, tilled to this day (Fig. 1). The hamlet of Vlaka is located very near. The Antiquity site lies on the eastern side of the deepest point of the cove, near the present-day coast and sometimes in its immediate vicinity. It extends towards the sea, following the changes in the relative sea level that have taken place since the Antiquity.³

Grga Novak led the excavations on this site in the 1950s.⁴ More recently, since 2007 modest archaeological and interdisciplinary excavations have been carried out. They are organized by the Hvar Heritage Museum and Zagreb Institute of Archaeology, in cooperation with St. Thomas University in St. Paul, Minnesota (U.S.).⁵ The architectural remains can still be seen in the landscape: The so-called Structure A and Structure B have been preserved and are still up to 2 meters high. While there is every indication that the type of architecture can be associated with Late Antiquity, the subsequent additions and reconstructions, as well as the diagnostic fragments of movable finds, indicate that the site was also used in the earlier Roman times and later Modern Age. The excavations and geophysical exploration revealed multilayered architectural remains, primarily from Late Antiquity. Their best researched parts include several premises that were part of the outhouses and warehouses belonging to the Late Antiquity villa and some movable material culture mostly dated to the period between late 2nd/1st centuries BC and Late Antiquity.⁶ Of particular interest are the fragments of utensils such as tableware, kitchenware, transport and storage vessels, metal tools, parts of jewelry and attire, glass and bone objects, coins, numerous fragments of the mosaics and frescos that decorated the floors and walls of these premises, and fragments of round tiles that once belonged to the hypocaust (underfloor heating system). All this indicates that this is one of important Roman sites of Hvar, the material heritage of which is a witness of the development of the local/regional economy and culture and the intensity of the trade routes that enabled a flow of goods from the greater Adriatic area and Mediterranean in general.

NUMISMATIC FINDS

The catalogue of the numismatic material found in Soline Cove on Sv. Klement island and analyzed in this paper includes 32 coins.⁷ All the specimens belong to the Antiquity, except one Venetian coin (Fig. 2). A half of them are legible and datable but the others are worn out and corroded to an extent that makes it impossible to date them.

3 V. Begović – I. Schrunck, 2009.

4 G. Novak, 1972, 40. Nažalost, od ovih je istraživanja dostupno samo nekoliko fotografija.

5 Godišnji izvještaji objavljeni su u *Analima Instituta za arheologiju i Hrvatskom arheološkom godišnjaku*, v. M. Ugarković *et al.*, 2017 i tamo citiranu raniju literaturu.

6 V. Begović – I. Schrunck – M. Ugarković, 2012; F. Teichner – M. Ugarković, 2014; M. Ugarković *et al.*, 2017 i tamo citirana ranija literatura; M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

7 Autori najljepše zahvaljuju dr. sc. Mati Ilkiću, s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, na njegovoj pomoći prilikom pisanja ovog rada i recenzentima na njihovim konstruktivnim komentarima.

3 V. Begović – I. Schrunck, 2009.

4 G. Novak, 1972, 40. Unfortunately, only a few photographs of these excavations remain.

5 Annual reports were published in *Analni Institut za arheologiju i Hrvatski arheološki godišnjak*, see M. Ugarković *et al.*, 2017 and the literature cited there.

6 V. Begović – I. Schrunck – M. Ugarković, 2012; F. Teichner – M. Ugarković, 2014; M. Ugarković *et al.*, 2017 and the earlier literature cited there; M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

7 The authors wish to express their gratitude to Dr. Mato Ilkić from the Department of Archaeology of the University of Zadar for his assistance in writing of this paper. We are also grateful to the reviewers for their constructive comments.

Predstavljeni materijal danas je dio arheološke zbirke Muzeja hvarske baštine na Hvaru, zahvaljujući arheološkim istraživanjima rimske i kasnoantičke vile, i to tijekom kampanja koje su se odvijale u razdoblju od 2011. do 2014. godine.⁸ Većina novca izašla je na vidjelo upravo tijekom stručno vođenih iskopavanja zapadnog dijela antičkog kompleksa koji se pruža prema moru te njegova središnjeg dijela, u pravcu sjevera i plodnog polja. Od sveukupnog broja 72 % dolazi iz sondi 11 i 12, koje su istražene 2012. godine. Po jedan komad (ili 3 %) otkriven je u sondi 6 i sondi 9, koje su iskopane 2011. i 2012. godine, dok ostatak (22 %) potječe iz sonde 14 iz 2014. godine. Sukladno kontekstu nalaza te stanju stratigrafije dokumentirane na lokalitetu, dio ovih nalaza može se iskoristiti u raspravi o kronologiji arhitektonskog kompleksa, dok se ostatak promatra u širem okviru ljudskih aktivnosti na ovom otoku kao dijelu srednjodalmatinskog prostora. Jedan primjerak novca slučajno je nalaz (kat. br. 20), pronađen prilikom površinskog pregleda terena na putu prema vapnenici koja je smještena s druge strane uvale, nešto zapadnije uz obalu.⁹

ILIRSKI NOVAC

Osvrt na numizmatičku građu započinjemo s jedinim primjerkom ilirskog novca, pronađenog na ovom lokalitetu, koji pripada ilirskom vladaru Baleju (kat. br. 2). Iako o Baleju ne postoje pisani izvori, već ga poznajemo samo po numizmatičkim nalazima, smatra se da je vladao na dijelu srednjeg, vjerojatno i južnog istočnojadranskog prostora.¹⁰ Štoviše, pretpostavlja se da je imao dvije kovnice, jednu u Farosu, a drugu Riznu, što se ogleđava kroz dva dokumentirana tipa njegova novca, farski i rizanski. Prvu podjelu Balejeva novca na farski i rizanski tip dao je Arthur Evans 1880. godine. Prihvata ju Josip Brunšmid, a zatim i ostali numizmatičari. Po njoj farski tip karakterizira Artemida koja stoji, dok ta ista Artemida na rizanskom tipu korača.¹¹ U našem je slučaju riječ o primjerku rizanskog tipa, za koji su uobičajene brončane kovanice s Balejevim portretom na aversu i prikazom Artemide koja je zakoraknula ulijevo te legendom na reversu.¹² Ivan Marović u svom članku iz 1988. godine daje nešto drukčiju podjelu prema legendi na reversu,¹³ međutim naš je primjerak toliko izlizan da se natpis vladara ne nazire te ga, stoga, ne možemo smjestiti u njegovu tipologiju. Ipak, prema težini od 2,28 g uklapa se u najčešće dokumentirane vrijednosti Balejeva brončanog novca.¹⁴

Nekoliko je teorija o vremenu Balejeve vladavine, pa posljedično i kovnice njegova novca. Pojedini autori smještaju

The material presented here is part of the archaeological collection of the Hvar Heritage Museum on the island of Hvar. It originates from the archaeological excavation campaigns carried out at the Roman and Late Antiquity villa between 2011 and 2014.⁸ Most of the coins were discovered during the excavations at the western part of the complex (stretching towards the coast) and at its central part (stretching north, towards the fertile field). Of all the coins found, 72 percent come from Trenches 11 and 12, investigated in 2012. One coin was found in Trench 6 (3 percent), dug in 2011, and one in Trench 9 (3 percent), dug in 2012. The remaining 22 percent come from Trench 14 (dug in 2014). Depending on the context and stratigraphy documented at the site, some of these finds can be used for establishing the chronology of the architectural complex, while the remaining specimens can help us recreate the wider framework of human activities on this Central Dalmatian island. One of the coins was found accidentally (Cat. No. 20) while surveying the surface of the terrain on the way to the lime pit located on the opposite side of the cove, further west along the coast.⁹

ILLYRIAN COINS

We can begin with a specimen of the Illyrian coinage minted for the Illyrian King Ballaios that was found at this site (Cat. No. 2). There are no written sources about Ballaios; we only know about him from the numismatic finds. It is believed that he reigned in part of the Central and, probably, Southern region of Eastern Adriatic.¹⁰ It is also believed that he had two mints – one in Pharos and the other in Rhizon, after which the two known types of his coins were named. Arthur Evans was the first one to introduce this classification of Ballaios' coinage – in 1880. Josip Brunšmid accepted it and so did later numismatists. The Pharian type is characterized by standing Artemis and the Rhizon type by walking Artemis.¹¹ Our coin is of the Rhizon type: a bronze coin depicting Ballaios' portrait on the obverse and Artemis advancing to the left and an inscription on the reverse.¹² In his 1988 article, Ivan Marović offers a somewhat different classification, based on the inscriptions on the reverse.¹³ However, as our specimen is too worn out and the ruler's inscription is not visible, we cannot apply his typology here. Still, its weight (2.28g) corresponds with the most frequently documented values of Ballaios' bronze coins.¹⁴

The exact period of Ballaios' reign is not known. Consequently, neither is the period when the mints of his coins

8 Istraživanja koja su se odvijala od 2007. do 2010. godine nisu rezultirala numizmatičkim nalazima. Za stručne izvještaje s istraživanja 2011. do 2014. v. M. Ugarković *et al.*, 2012; 2013; 2014; 2015.

9 Ovaj primjerak novca uočio je 22. lipnja 2011. g. Thomas Schrunck.

10 Z. Dukat – I. Mirmik, 2008, 55-58; M. Šašel Kos, 2007, 128.

11 R. Ciolek, 2010, 7-8.

12 J. Brunšmid, 1998, 89; R. Ciolek, 2010, 8.

13 I. Marović, 1988, 87-89.

14 M. Šašel Kos, 2007, 128. Kovani su i srebrni Balejevi novci, ali su oni dosta rjeđi od brončanih.

8 The excavations that took place from 2007 to 2010 did not yield any numismatic finds. For expert reports from the 2011-2014 excavations, see Ugarković *et al.*, 2012; 2013; 2014; 2015.

9 This specimen was found by Mr. Thomas Schrunck on 22 June 2011.

10 Z. Dukat – I. Mirmik, 2008, 55-58; M. Šašel Kos, 2007, 128.

11 R. Ciolek, 2010, 7-8.

12 J. Brunšmid, 1998, 89; R. Ciolek, 2010, 8.

13 I. Marović, 1988, 87-89.

14 M. Šašel Kos, 2007, 128. Ballaios also minted silver coins, but they are much rarer than the bronze ones.

je u drugu polovinu ili kraj 3. st. pr. n. e.¹⁵ ili od 195. – 175. g. pr. n. e.,¹⁶ dok većina domaćih autora smatra da ju valja datirati u razdoblje od 167. do 135. g. pr. n. e.¹⁷ Nedavnim istraživanjima u Riznu, 2010. godine, pronađena je ostava Balejeva novca s ukupno 4656 primjeraka.¹⁸ Iako cijeli kontekst nije još u potpunosti detaljno objavljen, navodi se da je ostava pronađena ispod paljevinskog sloja koji je radio-karbonskom analizom datiran u razdoblje 260. – 230. g. pr. n. e., čime bi mlađe datacije došle u pitanje.¹⁹ Nažalost, u našem slučaju, kovanica je pronađena u plitkom sloju koji je iskorištavan za poljoprivredne radove te zbog toga ne može doprinijeti raspravi o kronologiji i problematici kovanja. Štoviše, ista je situacija zabilježena i na susjednim otocima Hvaru i Visu, gdje ni jedan komad Balejeva novca nije pronađen kao dio intaktnog konteksta. Pojava ovih kovanica u srednjoj Dalmaciji, pa samim time i na Sv. Klementu, ali i duž istočne jadranske obale nije rijetkost, pronalazimo ih na prostoru od Boke kotorske do Zadra, srednjodalmatinskom zaleđu (današnjoj Hercegovini), ali pojedini su primjerci zabilježeni i u Epiru, Italiji, Sardiniji te čak i u Banatu, Mađarskoj i Slovačkoj.²⁰ Ti nalazi svakako govore u prilog monetarnoj snazi Balejeva novca te živim trgovačkim vezama koje su se posljednjih stoljeća pr. n. e. odvijale na jadranskom prostoru.

RIMSKI REPUBLIKANSKI NOVAC

Najstariji primjerak rimske monete među numizmatičkom građom iz Solina rimska je uncia (kat. br. 1). Ovaj tip novca počeo se kovati u ranom 3. st. pr. n. e., a vriednost mu je odgovarala ekvivalentu od 1/12 asa.²¹ Naš primjerak potječe iz 217. – 215. g. pr. n. e. te je anonimnog kovanja.²² Nažalost, nije pronađen u intaktnom arheološkom sloju, već u crvenkastom glinastom sloju poviše žive stijene, u kojem se javljaju keramički ulomci od kasnohelenskičke sivopremazane keramike do afričkog stolnog

flourished. There are several theories. While some authors date his reign to the second half or late 3rd century BC¹⁵ or to the period from 195-175 BC,¹⁶ most of Croatian authors believe he reigned from 167 to 135 BC.¹⁷ During recent excavations in Rhizon (in 2010), a hoard of Ballaios' coins was found. It contained a 4,656 specimens.¹⁸ Although the detailed context has not been published yet, it was reported that the hoard had been found underneath a burned layer that was radiocarbon dated to the period from 260 to 230 BC, thus challenging the datings to later periods.¹⁹ Unfortunately, in our case, the shallow layer the coin was found in had been tilled and therefore cannot help us establish the chronology and other aspects of its minting. Similar situation was on the neighboring islands Hvar and Vis, where not one Ballaios' coin has been found in an intact context. Such finds in Central Dalmatia – and thus on Sv. Klement – are not rare. That also goes for other parts of the Eastern Adriatic coast (from Boka Kotorska to Zadar) and Central Dalmatian hinterland (present-day Herzegovina); individual specimens were also found in Epirus, Italy, Sardinia and even in Banat, Hungary and Slovakia.²⁰ These finds can certainly be seen as evidence for the importance of Ballaios' currency and intensity of the trade taking place in the Adriatic in the final centuries BC.

ROMAN REPUBLICAN COINS

The earliest specimen of the Roman coins in the Soline numismatic material is a Roman *uncia* (Cat. No. 1). This type of coin was first struck in the early 3rd century BC and its value was an equivalent of 1/12 *asses*.²¹ Our specimen is dated to the period between 217 and 215 BC and is of anonymous minting.²² Unfortunately, due to leveling of the terrain dur-

15 D. Uješ Morgan, 2008, 118.

16 M. Šašel Kos, 2007, 127.

17 J. Brunšmid, 1998, 88; M. Šašel Kos, 2007, 125; Z. Dukat – I. Mirnik 2008, 55-58; M. Ilkić 2017, 154.

18 R. Ciolek, 2010.

19 P. Dyczek, 2010, R. Ciolek, 2011, 9.

20 Balejev novac pronađen je na otoku Hvaru (J. Brunšmid, 1998, 88) i Visu (M. Bonačić Mandinić – P. Visonà, 2002, 335, 358; M. Bonačić Mandinić, 2014, 203, 205). Ostava od 469 primjeraka Balejeva novca otkrivena je u mjestu Pasičina kod Ploča (I. Marović, 1988, 81-82). Za nalaze 33 komada ovih moneta iz Ošanjića u Hercegovini v. I. Dragičević, 2016, 117, 118 i tamo citiranu stariju bibliografiju, a za pojedinačni nalaz na građinskom lokalitetu Prenj kod Stoca v. B. Marijan, 1988, 66, 67. Za dva primjerka pronađena na liburnskoj gradini Sv. Trojice kod Zadra v. kod M. Dubolnić Glavan – V. Glavaš, 2012, 100-101; za ostale publicirane i nepublicirane nalaze iz Liburnije (koji uključuju primjerke iz gradine Budim kod Posedarja, Cvijine gradine kod Kruševa, Gradine kod Prndelja [Kaštel Žegarski], Nadina, Ostrovice, Smokovca, Trojana [Stabanj] i Zadra te Danila Gornjeg v. T. Šeparović, 2012, 527-528; M. Ilkić, 2017, 154, i bilj. 6. Za Balejev novac iz Risna v. D. Uješ, 1993; D. Uješ Morgan, 2011; R. Ciolek, 2010, 2011. Uz gore spomenutu ostavu, u kojoj je dokumentirano 4656 komada Balejeva novca, valja istaknuti da su sustavna istraživanja Rizna od 2001. do 2009. godine donijela na vidjelo još 565 primjeraka tih moneta (T. Kowal, 2010, 46-48; P. Dyczek 2010; R. Ciolek, 2011, 73-76). Za nalaze iz Italije, Epira, Banata, Mađarske i Slovačke v. P. Visonà, 1985, 117-121; C. Standard – S. Frey-Kupper, 2008, 396; P. Visonà, 2017 i bibliografiju citiranu u bilj. 27.

21 A. Bauer, 2011, 452.

22 RRC 38/6.

15 D. Uješ Morgan, 2008, 118.

16 M. Šašel Kos, 2007, 127.

17 J. Brunšmid, 1998, 88; M. Šašel Kos, 2007, 125; Z. Dukat – I. Mirnik, 2008, 55-58; M. Ilkić, 2017, 154.

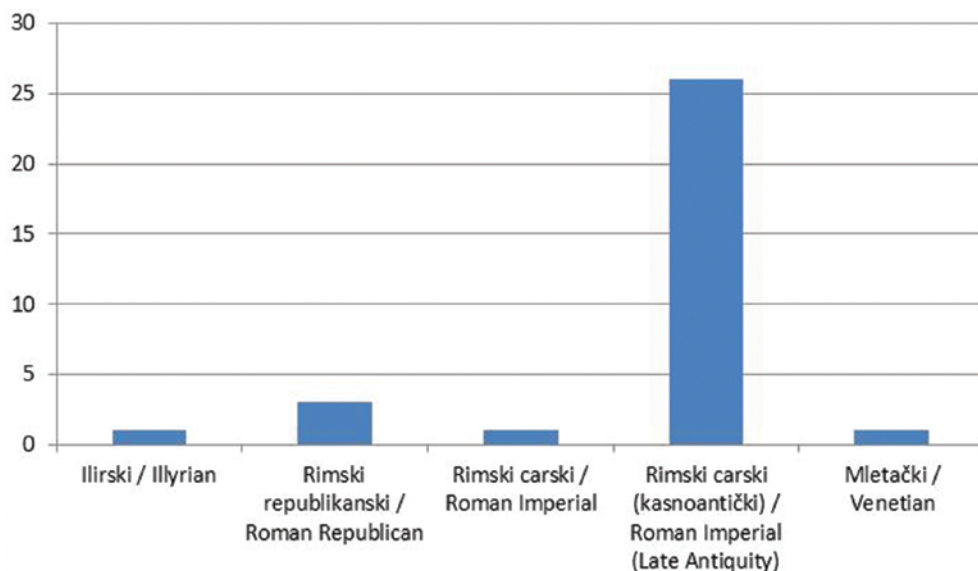
18 R. Ciolek, 2010.

19 P. Dyczek, 2010, R. Ciolek, 2011, 9.

20 Ballaios' coins were found on the islands of Hvar (J. Brunšmid, 1998, 88) and Vis (M. Bonačić Mandinić – P. Visonà, 2002, 335, 358; M. Bonačić Mandinić, 2014, 203, 205). A hoard containing 469 specimens of Ballaios' coins was discovered in Pasičina near Ploče (I. Marović, 1988, 81-82). For 33 such coins from Ošanjić in Herzegovina, see I. Dragičević, 2016, 117, 118 and the earlier literature cited there, and for the individual find at the hill-fort site Prenj near Stolac, see B. Marijan, 1988, 66, 67. For the two specimens found on the Liburnian hill-fort of Sv. Trojica near Zadar, see M. Dubolnić Glavan – V. Glavaš, 2012, 100-101; for other published and non-published finds from Liburnia (including the specimens from the hill-forts Budim near Posedarje, Cvijina gradina near Kruševo, Gradina near Prndelj [Kaštel Žegarski] and hill-forts near Nadin, Ostrovia, Smokovac, Trojan [Stabanj] and Zadar) and Danilo Gornje, see T. Šeparović, 2012, 527-528; M. Ilkić, 2017, 154 and note 6. For Ballaios' coinage from Rhizon, see D. Uješ, 1993; D. Uješ Morgan, 2011; R. Ciolek, 2010, 2011. In addition to the above mentioned hoard, the systematic excavations at Rhizon carried out from 2001 to 2009 yielded 565 more specimens of these coins (T. Kowal, 2010, 46-48; P. Dyczek 2010; R. Ciolek, 2011, 73-76). For the finds from Italy, Epirus, Banat, Hungary and Slovakia, see P. Visonà, 1985, 117-121; C. Standard – S. Frey-Kupper, 2008, 396; P. Visonà, 2017 and the literature cited in note 27.

21 A. Bauer, 2011, 452.

22 RRC 38/6.

Slika 2. Grafički prikaz zastupljenosti novca po razdobljima

Figure 2. Distribution of coins by periods

izradio / made by: E. Visković

posuđa (afrička sigilata) iz 4. st., a rezultat je to niveliranja prostora prilikom pozamašnih arhitektonskih zahvata koji se odvijaju tijekom kasne antike.²³

Pronađene su još dvije rimske republikanske monete. Riječ je o dva identična denara – suberata (kat. br. 3 i kat. br. 4). Suberat je latinski naziv za novac od neplemenitog metala, površinski presvučen tankim slojem plemenitog metala. U ovom se slučaju radi o posrebrenoj kovini. Takvi denari s jezgrom od bakra karakteristični su u kriznim vremenima kada je postojala potreba za velikim količinama novca, a nije bilo dovoljno srebra za njegovu izradu.²⁴ Monete pripadaju Luciju Manliju, prokvestoru za vrijeme Lucija Kornelija Sule²⁵ i putujućoj kovnici iz 82. g. pr. n. e.²⁶ Analogne kovanice nalazimo u zbirci Arheološkog muzeja u Splitu, a pronađene su u Saloni. Nažalost, otkrivene su izvan arheološkog konteksta, u ostavama Putalj 1899. godine i tupinolomu sv. Kajo 1965. godine te su u Arheološki muzej stigle otkupom.²⁷ Oba su denara na Solinama dokumentirana u sloju crvenkaste zemlje neposredno poviše žive stijene, u kojem se uz veliki udio sitnog kamenja, oblutaka i školjki pronašlo i niz sitnih keramičkih ulomaka finijeg stolnog posuđa iz razdoblja kasnog 2. st. pr. n. e. do 2. st.

RIMSKI CARSKI NOVAC

Slijedi rimski carski novac, od kojeg je 11 moneta dovoljno čitko za determinaciju. U potpunosti nedostaju nalazi iz 1. stoljeća, dok najstariji primjerak carske monete pripada 2. stoljeću. Riječ je o brončanom asu cara Lucija Vera iz 162. godine (kat. br. 5) s natpisom na aversu *IMP CAES L AVREL*

ing extensive architectural alterations in Late Antiquity,²³ it was not found in an intact archaeological layer, but in a reddish clayish layer just above the bedrock, where fragments such as late Hellenistic gray-coated pottery and African tableware (African terra sigillata) from the 4th century were recorded.

Two other Republican currencies were found. These are two identical *denarii* - suberates (Cat. No. 3 and Cat. No. 4). Suberatus is a Latin word for a coin of a base metal with a thin layer of a precious metal. In this case, the metal is coated with silver. Such *denarii* with a copper core were typical for the times of crises, when there was a high demand for large quantities of coins but there was not enough silver for their minting.²⁴ These coins belong to Lucius Manlius, proquaestor under Lucius Cornelius Sulla.²⁵ They were struck in a traveling mint in 82 BC²⁶ The collection of Archaeological Museum Split contains analogous coins, found in Salona. Unfortunately, they were found outside an archaeological context, in the Putalj hoards in 1899 and in Sv. Kajo marl quarry in 1965. The archaeological museum bought them.²⁷ Both Soline denarii were documented in a reddish earth layer just above the bedrock. Besides a large share of fine gravel, boulders and sea-shells, the layer also contained numerous fragments of rather fine tableware from the period between late 2nd century BC and the 2nd century AD.

ROMAN IMPERIAL COINS

Roman Imperial coins are also represented here. Of these, 11 are sufficiently legible for determination. The find contains no coins from the 1st century AD. The earliest Imperial

23 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

24 P. Kos, 1998, 283.

25 RRC 367, 386-387.

26 RRC 67/3.

27 M. Bonačić Mandinić, 2011, 492, kat. br. 22, 23.

23 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

24 P. Kos, 1998, 283.

25 RRC 367, 386-387.

26 RRC 67/3.

27 M. Bonačić Mandinić, 2011, 492, cat. no. 22, 23.

VERVS AVG. Lucije Ver bio je suvladar cara Marka Aurelija,²⁸ a oba su cara prikazana na reversu monete. Moneta Lucija Vera, kovana u Rimu, jedini je numizmatički nalaz iz 2. st. na ovom lokalitetu i, nažalost, nije dokumentirana u arheološkom sloju.

Najbrojniji su nalazi iz vremena kasne antike. Nekoliko primjeraka moneta kovano je za Konstantina Velikog i njegovih sinova. Najstarija od njih pripada brončanoj nominali *Aes 3*, u vrijednosti 1/2 centenionala, kovana za cezara Konstantina II. (kat. br. 6). Centenional je brončani novac koji su počeli kovati Konstantinovi sinovi od 317. godine, a koji je zamijenio *nummus*, tj. *follis* uveden novčanom reformom za vrijeme cara Dioklecijana.²⁹ Istom tipu novca pripada *centenional* kovano za cezara Krispa 321. – 324. godine (kat. br. 7). Slijede tri brončane monete u nominali *Aes 3*. Prva pripada Konstansu (kat. br. 8) s natpisom *FEL TEMP REPARATIO* („obnavljanje starih vremena”).³⁰ S istim natpisom te karakterističnim prikazom „palog konjanika“ kovane su dvije monete Konstancija II. (kat. br. 9 i 10). Ova je kombinacija uvedena monetarnom reformom 348. godine.³¹ Drukčijeg je reversa moneta Konstansa ili Konstancija II. (kat. br. 11) s natpisom *VOT XX MVLT XXX*. Nažalost, avers s natpisom vladara te natpis kovnice istrošeni su i nečitki za detaljniju determinaciju. Sve četiri navedene kovanice mogu se datirati u sredinu 4. st. Monete Konstancija II. česte su među numizmatičkim nalazima pronađenim u kući Sarjanović u Hvaru.³² Posljednja moneta iz razdoblja Konstantinove kuće kovana je prigodom osnivanja nove prijestolnice Konstantinopola (kat. br. 12) i bila je svojevrsni promidžbeni novac novog središta Carstva s aversom *CON[STAN-TINOPOLI]* i Viktorijom na reversu. Sličan novac dokumentiran je u Novalji.³³ Novac cara Konstantina i njegovih sinova često se pronalazi na antičkim lokalitetima diljem Dalmacije i Hrvatske, a čini veliki dio numizmatičkih zbirki naših muzeja.³⁴

Dvije monete pripadaju caru Gracijanu (kat. br. 13 i 14). Na oba primjerka uočava se identični prikaz cara Gracijana koji drži Viktoriju u ruci, s legendom *REPARATIO REIPUBLICAE*. Car je prikazan u smislu „obnovitelja Republike“ zbog pomirljiva stava prema Senatu i zbog uspješno vođenih ratova protiv barbara.³⁵ Jedna moneta kovana je u Rimu (kat. br. 13), a druga u Lugdunumu (kat. br. 14), obje u razdoblju od 378. do 383. godine. Sličan novac cara Gracijana prethodno je na Hvaru otkriven u

coin goes back to the 2nd century AD. It is a bronze *as* of Emperor Lucius Verus from AD 162 (Cat. No. 5), with the inscription *IMP CAES L AVREL VERTVS AVG* on the obverse. Lucius Verus was a co-ruler with Emperor Marcus Aurelius.²⁸ Both emperors are depicted on the reverse. The Lucius Verus currency, struck in Rome, is the only numismatic find from the 2nd century AD at this site. Unfortunately, it was not documented in an archaeological layer.

Late Antiquity specimens account for most of these coins. A few were minted for Constantine the Great and his sons. The earliest among them is a bronze coin with a nominal value of *Aes 3*, equal to 1/2 of a *centenionalis* minted for Caesar Constantine II (Cat. No. 6). *Centenionales* were bronze coins first struck by Constantine's sons in AD 317, replacing the *nummus* or *follis* introduced as part of Emperor Diocletian's monetary reform.²⁹ The *centenionalis* struck for Caesar Crispus between AD 321 and 324 (Cat. No. 7) belongs to the same type. There are also three bronze coins with a nominal value of *Aes 3*. The first one belongs to Constans (Cat. No. 8), with the inscription *FEL TEMP REPARATIO* (“recreating the old times”).³⁰ Two coins of Constantius II have the same inscription and a characteristic depiction of a “fallen horseman” (Cat. No. 9 and 10). This combination was introduced as part of the monetary reform of AD 348.³¹ The coin of Constans or Constantius II (Cat. No. 11) has a different reverse, with the inscription *VOT XX MVLT XXX*. Unfortunately, the obverse with the ruler's inscription and with the name of the mint are worn out and illegible for detailed determination. All of the four coins can be dated to the mid-4th century AD. The numismatic material found in the Sarjanović House in Hvar includes numerous coins of Constantius II.³² The last currency from the reign of the House of Constantine was struck to mark the founding of the new capital – Constantinople (Cat. No. 12). With the inscription *CON[STAN-TINOPOLI]* on the obverse and Victory on its reverse, it was intended to promote the Empire's new center. Similar coin was documented in Novalja.³³ Coins of Emperor Constantine and his sons are often found on Roman sites throughout Dalmatia and Croatia. They account for a large portion of the numismatic collections of our museums.³⁴

Two coins belong to Emperor Gratian (Cat. No. 13 and 14). Each specimen contains identical depiction of Emperor Gratian with Victory in his hand, and the inscription *REPARATIO REIPUBLICAE*. The Emperor is depicted as a “restorer of the Republic” due to his conciliatory attitude towards the Senate and his successful wars against barbarians.³⁵ One of

28 O. Veh, 2001, 117.

29 P. Kos, 1998, 115, 116; M. Bonačić Mandinić, 2008, 122.

30 S. W. Stevenson, 1982, 378.

31 S. W. Stevenson, 1982, 378; K. Gusar – D. Vujević, 2011, 118.

32 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

33 M. Ilkić, 2007, 10.

34 T. Šeparović, 2003; 2006; M. Bonačić Mandinić, 2007; M. Ilkić, 2007; T. Šeparović, 2011; L. Bekić, 2012; M. Čelhar – S. Gluščević – M. Ilkić, 2008; M. Ilkić – M. Topić – Ž. Peković, 2015; E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

35 O. Veh, 2001, 41.

28 O. Veh, 2001, 117.

29 P. Kos, 1998, 115, 116; M. Bonačić Mandinić, 2008, 122.

30 S. W. Stevenson, 1982, 378.

31 S. W. Stevenson, 1982, 378; K. Gusar – D. Vujević, 2011, 118.

32 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

33 M. Ilkić, 2007, 10.

34 T. Šeparović, 2003; 2006; M. Bonačić Mandinić, 2007; M. Ilkić, 2007; T. Šeparović, 2011; L. Bekić, 2012; M. Čelhar – S. Gluščević – M. Ilkić, 2008; M. Ilkić – M. Topić – Ž. Peković, 2015; E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

35 O. Veh, 2001, 41.

kući Sarjanović,³⁶ te diljem Dalmacije, npr. u Bijaćima,³⁷ Bribiru,³⁸ Novalji.³⁹

Gracijanov suvladar i brat bio je car Valent. Valentu pripada jedna brončana moneta nominale *Aes 3* (kat. br. 15). Sličan novac pronađen je u Novalji.⁴⁰ Kada je Valent 378. godine poginuo u bitci s Gotima kod Hadrijanopola, Gracijanov suvladar postaje Teodozije I.⁴¹ Razdoblju Teodozija I. također pripada jedna moneta, u ovom slučaju nominale *Aes 4*, kovana u Antiohiji u razdoblju od 383. do 392. godine (kat. br. 16).⁴²

Nakon kovanica koje su dovoljno čitke za determinaciju, slijedi drugi dio kovanica koje su toliko oštećene da ih se ne može datirati. Prema težini i obliku jedna od ovih kovanica ranijeg je postanka od ostalih (kat. br. 17). Svakako datira u antičko razdoblje, ali nemoguće je reći kojem točno razdoblju pripada. Ostale kovanice (kat. br. 18-31) potpuno su nečitke, međutim mjestom nalaza, oblikom i težinom uvjetno ih možemo smjestiti u razdoblje kasne antike.

Ako promotrimo kontekst nalaza kasnoantičkog novca iz Solina, dolazimo do zaključka da je dio pronađen u plićim slojevima koji su iskorištavani tijekom višestoljetnih poljoprivrednih radova, dok nekoliko primjeraka doprinosi razumijevanju kronologije istraživanog arhitektonskog kompleksa. Tako je novac cara Gracijana, pronađen u kontekstu zida pretpostavljene kasnoantičke arhitekture dokumentirane u sondi 9, pa samim time govori u prilog građevinskih zahvata tijekom 4. st. Potom je novac cara Valenta, kao i nekoliko komada nedatibilnog kasnoantičkog novca dokumentirano u arheološkom sloju koji je dokumentiran u gospodarsko-proizvođačkom dijelu vile, a prema keramičkim ulomcima datira se u početak ili prvu polovinu 5 st.⁴³ Više ulomaka kasnoantičkog novca, kao i novac cara Konstantina I., pronađeno je u glinastom sloju poviše žive stijene, koji je nastao kao posljedica niveliranja prostora prilikom kasnoantičkih arhitektonskih zahvata.

MLETAČKI NOVAC

Samo jedan primjerak monete na ovom lokalitetu izlazi iz okvira antike. Mletačka *gazzeta* s natpisom *DALMA AT ALBAN* (kat. br. 32) vrlo je čest primjerak novovjekovnog novca koji se pronalazi na istočnoj jadranskoj obali. Ove su monete odlukom Senata kovane u Veneciji u zadnjoj četvrtini 17. st. i u 18. st., za potrebe trgovine u Dalmaciji i Albaniji. Primjerci manje težine, poput ovog iz Solina, u optjecaju su tijekom 18. st., a najvjerojatnije je kovana krajem 17. ili početkom 18.

the coins was minted in Rome (Cat. No. 13) and the other in Lugdunum (Cat. No. 14) – both in the period between AD 378 and 383. Earlier finds of similar Gratian coins include the one in the Sarjanović House on Hvar³⁶ and throughout Dalmatia, like those in Bijaći,³⁷ Bribir³⁸ and Novalja.³⁹

Gratian's co-ruler was his brother, Emperor Valens. A bronze coin with a nominal value of *Aes 3* (Cat. No. 15) was struck in his name. Similar coin was found in Novalja.⁴⁰ When Valens died in the Battle of Adrianople against Goths in AD 378, Theodosius I became Gratian's co-ruler.⁴¹ The coins analyzed here also include one that belongs to the reign of Theodosius I. It is an *Aes 4* coin, minted in Antioch in the period between AD 383 and 392 (Cat. No. 16).⁴²

Besides the coins which are sufficiently legible for determination, there are those which are so damaged that they cannot be dated. Based on its weight and shape, one of them seems to be older than the rest (Cat. No. 17). It can certainly be dated to the Antiquity, but we cannot specify the exact period. Other coins (Cat. No. 18-31) are completely illegible, but their shape, weight or the place where they were found help us date them plausibly to Late Antiquity.

As for the context of the finds, some of the Late Antiquity coins from Soline were found in the shallow layers that had been tilled over centuries and a few specimens can help us understand the chronology of the architectural complex investigated there. For example, the coins of Emperor Gratian were found in the context of the supposed Late Antiquity architecture documented in Trench 9, thus corroborating the theory that the architectural alterations took place in the 4th century AD. Then there is a coin of Emperor Valens and several undateable Late Antiquity coins, documented in the archaeological layer excavated in the villa's outhouses which, based on the pottery shards, can be dated to the early 5th century AD or its first half.⁴³ Several fragments of Late Antiquity coins, as well as coins of Emperor Constantine I, were found in the clayish layer just above the bedrock that had been created due to leveling of the terrain during extensive architectural alterations in Late Antiquity.

VENETIAN COIN

Only one specimen found at this site does not belong to the Antiquity. The Venetian *gazzeta* with the inscription *DALMA AT ALBAN* (Cat. No. 32) is a Modern Age coin very often found on the eastern Adriatic coast. By the decision of the Senate, these coins were struck in Venice in the final quarter of the 17th century and in the 18th century for the purpose of trade

36 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

37 T. Šeparović, 2003, 8.

38 T. Šeparović, 2003, 16.

39 M. Ilkić, 2007, 47-50.

40 M. Ilkić, 2007, 44-45.

41 O. Veh, 2001, 102-103.

42 RIC, IX, 292.

43 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

36 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017, 8.

37 T. Šeparović, 2003, 8.

38 T. Šeparović, 2003, 16.

39 M. Ilkić, 2007, 47-50.

40 M. Ilkić, 2007, 44-45.

41 O. Veh, 2001, 102-103.

42 RIC, IX, 292.

43 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

st. U Hvaru je pronađeno mnogo primjeraka ovog novca,⁴⁴ a često se pronalazi i na arheološkim istraživanjima u Dalmaciji.⁴⁵ Na Solinama je dokumentiran u sloju zemlje koji je iskorištavan tijekom poljoprivrednih radova.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Numizmatička građa iz uvale Soline na otoku Sv. Klement ne izlazi iz okvira uobičajenog tipa novca koji se u promatranom razdoblju pojavljuje u srednjoj Dalmaciji, a dokumentiran je na nizu lokaliteta. Samim time potvrđuje već ustanovljene trendove gospodarsko-političkih zbivanja na srednjem dijelu istočnog Jadrana u promatranom periodu. Također, uzorak je premalen za ozbiljnije statističke analize. Ipak, ovi nalazi omogućavaju donošenje nekih hipoteza vezanih uz samo arheološko nalazište u uvali Soline otoka Sv. Klement, koje se pokazalo kao važan lokalitet šire arheološke zone otoka odnosno grada Hvara. Vremenski raspon obrađenih moneta, koji se kreće od 3. st. pr. n. e. do kasne antike te jednim primjerkom iz kraja 17. – 18. st. govori u prilog dugotrajnoj naseljenosti i korištenju ovog prostora. Ovaj podatak ne začuđuje s obzirom na geomorfološke i komunikacijske značajke samog lokaliteta te neposredne blizine najplodnijeg polja na otoku i izvora pitke vode, kao osnovnih preduvjeta života na određenom prostoru. Prema stanju očuvanosti materijalnih nalaza za sada ne možemo govoriti o fazi arhitektonskih ostataka koji bi se datirali u kasno helenističko ili rano rimsko razdoblje. Ipak, snažne indikacije da je ta faza postojala, sačuvane su u ostatcima pokretne materijalne kulture, prema kojima je lokalitet posjećivan najkasnije od kasnog 3./2. st. pr. n. e. Nešto veća koncentracija materijala zabilježena je u podmaklo helenističko i rano rimsko doba, kada se datiraju mnogobrojni ulomci posuđa za svakodnevnu upotrebu različitih keramičkih vrsta⁴⁶ te gore opisani primjerci rimskih republikanskih moneta i novac kralja Baleja. Iako nije pronađen isejski novac, prema svemu sudeći niz ulomaka keramičkih posuda (uključujući možda i ulomke kalupa za proizvodnju reljefnog posuđa) odgovara kasnoheleničkoj isejskoj proizvodnji.⁴⁷ Blizina Ise i Farosa kao najvažnijih grčkih otočnih gradova u srednjoj Dalmaciji, ali i Hvara kao najsnažnijeg željeznodobnog naselja na otoku Hvaru, sigurno je imala utjecaj na začetke razvoja ovog lokaliteta u protopovijesnom/helenističkom razdoblju. Štoviše, sam lokalitet nalazi se direktno na plovnom putu od Ise prema kopnu, odnosno Saloni. Možemo se zapitati reflektirati li spomenuti helenistički materijal istovremenu stalniju

in Dalmatia and Albania. Specimens of a smaller weight, such as the Soline coin, were in circulation throughout the 18th century. The Soline specimen was most likely struck in the late 17th century or early 18th century. Many such coins were found in Hvar.⁴⁴ It is also often found during archaeological excavations in Dalmatia.⁴⁵ At Soline site, it was documented in the layer that had been tilled.

CONCLUSIONS

The numismatic material found in Soline Cove on Sv. Klement island corresponds with the usual type of coins in circulation in Central Dalmatia in the period observed. It was documented at a number of sites, thus confirming the already established trends of the economic and political events in the central part of Eastern Adriatic in the period observed. Also, the sample is too small for relevant statistical analyses. However, these finds make it possible for us to hypothesize about the site itself. The fact that the analyzed coins span the period from the 3rd century BC to Late Antiquity (plus one coin from the late 17th-18th centuries) indicates that the area with the archaeological site in Soline Cove on Sv. Klement island had been populated and used over a long period of time. This is not surprising, given the site's geomorphological features and connections with neighboring areas and the vicinity of the island's most fertile field and a source of fresh water as essential conditions required for habitation in an area. At the moment, the condition of the material finds does not allow us to claim that the architectural remains had their Late Hellenistic or Early Roman phases. However, strong indications that there were such phases can be found in the remains of the movable material culture – evidence that the site had been visited since late 3rd or 2nd centuries BC. The Late Hellenistic and Early Roman periods are characterized with somewhat larger concentrations of the material. Numerous fragments of pottery utensils of various types⁴⁶ and the above described specimens of Roman Republican and King Ballaios' coins can be dated to these periods. Although no Issean coins have been found, there is every indication that a number of pottery fragments (including, perhaps, fragments of molds for production of relief pottery) correspond with the Late Hellenistic Issean production.⁴⁷ The vicinity of Issa and Pharos as the most important insular Greek towns in Central Dalmatia and the town of Hvar as the most advanced Iron Age settlement on the island of Hvar certainly had impact on the development of this site in the protohistorical/Hellenistic period. Indeed, the site itself lies on the seafaring route from Issa to Salona on the mainland. The question

44 E. Visković – M. Ilkić, 2011, 301-317.

45 Općenito o mletačkom novcu: I. Rengjeo, 1980, 28-29; Dolenc, 1993, 98-99. O nalazima mletačkog novca u Dalmaciji: M. Ilkić – M. Vukušić, 2012, 201, kat. 96-153; M. Ilkić – M. Meštrović, 2017, 91-106; M. Ilkić – P. Kožul – I. Čurković, 2014, 76-93; T. Šeparović, 2010, 369-384; J. Baraka – J. Šućur, 2010, 357-368.

46 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

47 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

44 E. Visković – M. Ilkić, 2011, 301-317.

45 On Venetian coinage in general: I. Rengjeo, 1980, 28-29; Dolenc, 1993, 98-99. On finds of Venetian coins in Dalmatia: M. Ilkić – M. Vukušić, 2012, 201, kat. 96-153; M. Ilkić – M. Meštrović, 2017, 91-106; M. Ilkić – P. Kožul – I. Čurković, 2014, 76-93; T. Šeparović, 2010, 369-384; J. Baraka – J. Šućur, 2010, 357-368.

46 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

47 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

iskorištenost ovog prostora ili je rezultat nekih drugih povremenih aktivnosti. Iako ne postoje jasni kontekstualni nalazi koji bi podupirali ovo prvo, taj je scenarij izgledniji s obzirom na to da novac vjerojatno ne bi bio odbačen kao otpad, npr. od posada s brodova, imajući na umu konstantnu vrijednost same kovine. Stoga se čini izgledno da je u već u razdoblju (poodmaklog) helenizma na ovom lokalitetu postojala nekakva ruralna naseobina koja se bazirala na poljoprivrednim aktivnostima, baš poput niza istovremenih ustanovljenih na otoku Visu.⁴⁸ Istraženi kasnobrončanodobni i željeznodobni grobovi na Sv. Klementu jasno indiciraju aktivnost lokalnog stanovništva na ovom otoku i iako, za sada, nisu potvrđene prapovijesne gradine, njihovo je postojanje moguće ostalo sačuvano u modernoj toponimiji okolnih brda, pa se možemo zapitati uz koga valja vezati najraniju pretpostavljenu fazu ovog lokaliteta – indigeno srednjodalmatinsko stanovništvo, došljake iz obližnje Ise ili pak nekog Rimljanina. Najraniji rimski novac koji nagoviješta sve češće i intenzivnije uplitanje rimske politike i trgovine u istočnojadranske prilike, u srednjoj se Dalmaciji datira u 3. stoljeće, što odgovara i nalazima republikanskog novca iz uvali Soline. Prisutnost tog tipa novca na ovim prostorima tijekom 3. i prve polovine 2. st. pr. n. e. tumači se prvenstveno u kontekstu kretanja različitih rimskih dužnosnika te u određenoj mjeri i trgovaca preko Jadrana.⁴⁹ Ipak, s obzirom na neposrednu blizinu Ise te prijateljske isejsko-rimske odnose u ovom periodu, njegova prisutnost ne začuđuje. Iako za sada nije konstatiran novac iz 1. st., a samo jedan primjerak monete možemo datirati u 2. st., keramički nalazi ukazuju na kontinuitet, bez *caesurae*.⁵⁰ Niz ulomaka uvezenih posuda iz razdoblja helenizma te rimskog i kasnoantičkog perioda u uvali Soline, kao i dokumentirani brodolomi između Paklenih otoka i grada Hvara (rt Pelegrin, rt Izmetište, uvala Stori Stoni, uvala Duboka)⁵¹ ukazuju da je položaj otoka Sv. Klement (Hvara) na povoljnim pomorskim putovima, od kojih se jedan račvao prema Saloni, a drugi nastavljao prema sjeveru i šibenskom arhipelagu, odigrao važnu ulogu u razvitku ovog lokaliteta. Posljednja istraživanja u gradu Hvaru na lokalitetima Arsenal i hotel Palace iznjedrila su nove spoznaje o razvoju antičkog naselja na prijelazu stare na novu eru koja do sada nisu bila poznata, a istraživanja na istim nalazištima te na još nekoliko lokaliteta u Hvaru dokazuju da se na tom prostoru u kasnoj antici razvija ozbiljno naselje koje je onda sigurno širilo svoj utjecaj i na otočice u hvarskom arhipelagu.⁵² Najzastupljeniji novac u uvali Soline novac je 4. st. To samo po sebi ne čudi jer su monete ovog perioda dobro zastupljene na raznim lokalitetima zahvaljujući njegovu intenzivnom kovanju zbog

arises can the said Hellenistic material be seen as evidence of permanent use of this area or as a result of some other, occasional activities. Although there are no clear contextual finds that would support it, the first of the two scenarios seems more likely because the coins would probably not be discarded as a waste (by ship crews, for example), given the constant value of the metal. It therefore seems plausible that some rural, agricultural settlement (just like many such contemporary settlements on the island of Vis) existed here back in the (Late) Hellenistic period.⁴⁸ The excavated Late Bronze Age and Iron Age graves on Sv. Klement clearly indicate the activities of the local population of the island. Although no prehistoric hill-forts have been confirmed on the island yet, it is possible that their existence could have been preserved in the present-day place names in local hills. The question therefore arises who should the earliest supposed phase of this site be associated with – the indigenous Central Dalmatian population, newcomers from neighboring Issa, or some Roman? In Central Dalmatia, the earliest Roman coins heralding the increasingly common and intensive involvement of Roman politics and trade in the state of affairs in the Eastern Adriatic are dated to the 3rd century. This corresponds with the finds of Republican coins in Soline Cove. The presence of these coins in these parts in the period of 3rd and first half of the 2nd century BC is primarily explained in the context of posting of various Roman officials and, to an extent, activities of Roman merchants, across the Adriatic.⁴⁹ However, given the immediate vicinity of Issa and its friendly relations with Rome in this period, this presence comes as no surprise. Although no coins from the 1st century have been recorded yet and only one specimen can be dated to the 2nd century, the ceramic finds indicate continuity, without *caesura*.⁵⁰ Numerous fragments of imported vessels from Hellenistic, Roman and Late Antiquity periods found in Soline Cove, as well as documented shipwrecks between Pakleni Archipelago and the town of Hvar (Cape Pelegrin, Cape Izmetište, Stori Stoni Cove, Duboka Cove)⁵¹ indicate that the fact that the island of Sv. Klement (Hvar) lied on the favorable seafaring routes (one of which branching off to Salona and the other continuing north to Šibenik Archipelago) had an important role in the development of this site. The latest excavations at Arsenal and Hotel Palace sites in the town of Hvar gave us a new insight into the development of the Antique settlement at the turn of the common era. The excavations at these and some other sites in Hvar have proven that an advanced settlement developed there in Late Antiquity – a settlement that must have had its influence on the islets of the Hvar Archipelago.⁵² Coins from the 4th century AD account for most of the numismatic material found in Soline Cove. This is no surprise:

48 Za lokalitete na otoku Visu: B. Kirigin *et al.*, 2006.

49 F. Milivojević, 2014, 190, 191.

50 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

51 M. Petrić, 2014, 1-40.

52 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017.

48 For the sites on the island of Vis, see: B. Kirigin *et al.*, 2006.

49 F. Milivojević, 2012, 190, 191.

50 M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

51 M. Petrić, 2014, 1-40.

52 E. Visković – N. Cingeli – I. Protulipac, 2017.

tadašnje inflacije.⁵³ Ipak, ta činjenica zajedno s kontekstualnom analizom snažan je indikator da je u tom periodu, i to prema dataciji novca najranije tijekom druge polovice 4. st., došlo do značajnih arhitektonskih zahvata na lokalitetu u Solinama, tijekom kojih je najvjerojatnije ponovno upotrijebljen postojeći građevinski materijal i niveliran dio prostora. Važnost pomorske trgovine naročito je izražena od kraja 4. stoljeća pa nadalje zbog sve veće nesigurnosti na granicama Carstva i stalnih upada barbara što pogoduje intenzivnijem razvoju i širenju kasnoantičkih naselja koji se nalaze na važnim pomorskim putovima od istoka prema zapadu. Razvoju ovih naselja pomogla je i Justinijanova rekonkvista u 6. stoljeću, kada se prema arhitektonskim obilježjima datira dio sačuvanog kompleksa u Solinama, a kada, ujedno, istočnojadranska obala doživljava novi uzlet.⁵⁴ Iako novac iz ovog perioda za sada nije potvrđen, ova je faza indicirana ne samo tipom arhitekture već i importima fokejske i afričke keramike iz 6. st.⁵⁵ Naime, sam nedostatak novca ne čudi s obzirom da je polaganim raspadanjem Carstva tijekom 5. i 6. st. iz kovnica u udaljenije dijelove pristizalo sve manje i manje svježeg novca, stoga su nužno u optjecaju zadržavane i starije monete.⁵⁶

Pronađeni mletački novac, ulomci majolike te niz arhitektonskih nadogradnji govore nam o prilogu kontinuitetu života na ovom prostoru i u kasnijem razdoblju. Ovo polje intenzivno se obrađivalo u srednjem i novom vijeku kada je selo Vlaka nedaleko od polja bilo jedino naselje na Paklenim otocima. Snažnije naseljavanje ovog arhipelaga počinje dolaskom Hvara pod mletačku vlast u 13. stoljeću, a sistematsko naseljavanje nakon 1420. godine, kada Hvar pada pod drugu mletačku vlast pod kojom ostaje do kraja 18. stoljeća. U 15. stoljeću Hvar postaje važna mletačka luka te Venecija potiče stanovništvo na obradu komunalnih polja na Paklenim otocima njihovim davanjem u zakup.⁵⁷ Iako pronađena kovanica potječe s kraja 17. ili početka 18. stoljeća, vrijedan je dokaz da se polje obrađuje i u tom periodu, a po svemu sudeći isto je polje i danas jedna od osnovica života na otoku.

The coins from this period are often found at various sites because many of them were minted in those days due to inflation.⁵³ Still, this fact, together with the analysis of the context, is a clear indicator that (based on the dating of the coins, not earlier than in the second half of the 4th century) substantial architectural alterations were carried out at Soline site, when the existing construction material was probably reused and some of the terrain was leveled. Maritime trade became particularly important in the late 4th century due to the growing insecurity on the borders of the Empire and constant raids of barbarians. This situation triggered a more intensive development and growth of Late Antiquity settlements located along important seafaring routes from East to West. Justinian's reconquest in the 6th century – to which part of the preserved Soline complex is dated on the basis of its architectural features and when the eastern Adriatic coast was undergoing its new heyday – also helped the development of these settlements.⁵⁴ Although no coins from this period have been confirmed yet, this phase has been indicated with the help of not just the architecture, but also the imported 6th-century Phocaean and African ware.⁵⁵ This lack of coins comes as no surprise because, with the slow disintegration of the Empire in the 5th and 6th centuries, less and less fresh coins from mints were reaching more remote regions and they were forced to keep older coins in circulation.⁵⁶

The Venetian coin, fragments of majolica and various architectural additions can be seen as evidence of the continuity of habitation in these parts even in later periods. This field was tilled intensively in Middle Ages and New Age, when the nearby village of Vlaka was the only settlement on the Pakleni islands. More intensive settlement of the islands began when Hvar came under Venetian rule in the 13th century. Systematic settlement began after 1420, when Hvar came under the Venetian rule for the second time (and would remain under it until late 18th century). In the 15th century, when Hvar became an important Venetian port, the authorities were stimulating the locals to farm the communal land on Pakleni Archipelago by leasing them the land.⁵⁷ Although the Venetian coin dates from the late 17th or 18th centuries, it is valuable evidence that this field was tilled in that period. By all indications, the field has remained important for the life on the island to this day.

53 L. Bekić, 2010, 239, 240.

54 M. Katić, 1999-2000, 46-48; 2003, 523-528.

55 V. Begović – I. Schrunck – M. Ugarković, 2012; M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

56 L. Bekić, 2010, 239, 240.

57 M. Petrić, 1987, 71-78.

53 L. Bekić, 2010, 239, 240.

54 M. Katić, 1999-2000, 46-48; 2003, 523-528.

55 V. Begović – I. Schrunck – M. Ugarković, 2012; M. Ugarković – A. Konestra, 2018.

56 L. Bekić, 2010, 239, 240.

57 M. Petrić, 1987, 71-78.

KATALOG NOVCA

- 1.** Rimaska republika, uncija (217.-215. pr. n. e.), anonimno kovanje, 9,014 g, 22 mm, kovnica Roma, inv. br. 856.
Av. glava Rome s kacigom ulijevo.
Rv. natpis ROMA iznad pramca broda udesno.
RRC 38/6.
Sonda 12, SJ 12023, PN 26, 2013.
- 2.** Balej (2. st. pr. n. e.), AE, 17 mm, 2,287 g, inv. br. 859.
Av. glava Baleja ulijevo.
Rv. (---) Artemide ide ulijevo, u desnoj ruci baklja, lijeva ruka na boku.
Risanski tip.
J. Brunšmid, T. VII, 113-122.
Sonda 11, SJ 11002, 2013.
- 3.** Rimaska republika, denar (suberat) *Lucius Manlius, Lucius Cornelius Sulla*, putujuća kovnica za vrijeme Sulle, 82. pr. n. e., 2,354 g, 17 mm, inv. br. 858.
Av. [L-MANLI – PRO Q], glava Rome s kacigom.
Rv. prikaz Sule u četveropregu (kvadrigi). Viktorija leti iznad i kruni ga lovorovim vijencem, u odsječku [L-SV]LLA-IMP
RRC 367/3.
Sonda 12, SJ 12022, PN 25, 2013.
- 4.** Rimaska republika, denar (suberat) *Lucius Manlius, Lucius Cornelius Sulla*, putujuća kovnica za vrijeme Sulle, 82. pr. n. e., 2,660 g, 16 mm, inv. br. 860.
Av. [L-M]ANLI – PRO [Q], glava Rome s kacigom.
Rv. prikaz Sule u četveropregu (kvadrigi). Viktorija leti iznad i kruni ga lovorovim vijencem, u odsječku L-SVL[LA-IMP]
RRC 367/3
Sonda 11, SJ 11018
- 5.** Lucije Ver (161.-169.), As, 162. godina, kovnica Rim, bronca; 10,268 g, 25 mm, inv. br. 848.
Av. IMP CAES L AVREL VERVS AVG, poprsje Lucija Vera udesno, s lovorovim vijencem na glavi.
Rv. CONCORDAVGVSTORTRPII, Marko Aurelije i Lucije Ver se rukuju, S – C, u odsječku COSII.
RIC III, 1316.
Sonda 6, 2011.
- 6.** Konstantin I. (307.-337.), AE 3, kovan za cezara Konstantina II. (317-337.), kovnica?, 17 mm, 1,125 g, inv. br. 875.
Av. CONSTANTINVS [IVN NOB C], poprsje Konstantina II. s lovorovim vijencem u desno.
Rv. [CESARVM NOSTRORVM] uokolo, VOT [V] u lovorovu vijencu, odsječak nedostaje.
RIC VII. -
Sonda 14, SJ 14012, 2014.

COIN CATALOGUE

- 1.** Roman Republic, uncia (217-215 BC), anonymous minting, 9.014g, 22mm, Roma mint, Inv. No. 856.
Obv. Helmeted head of Roma, left.
Rev. Inscription ROMA above ship's prow, right.
RRC 38/6.
Trench 12, SJ 12023, PN 26, 2013.
- 2.** Ballaios (2nd century BC), AE, 17mm, 2.287g, Inv. No. 859.
Obv. Ballaios' head. left.
Rev. (---) Artemis advancing left, torch in right hand, left hand on hip.
Rhizon type.
J. Brunšmid, T. VII, 113-122.
Trench 11, SJ 11002, 2013.
- 3.** Roman Republic, denarius (suberatus) *Lucius Manlius, Lucius Cornelius Sulla*, traveling mint under Sulla, 82 BC, 2.354g, 17mm, Inv. No. 858.
Obv. [L-MANLI – PRO Q], helmeted head of Roma.
Rev. Sulla on four-horse carriage (quadriga). Victory flying above and crowning him with laurel wreath, in segment [L-SV]LLA-IMP
RRC 367/3.
Trench 12, SJ 12022, PN 25, 2013.
- 4.** Roman Republic, *denarius* (suberatus) *Lucius Manlius, Lucius Cornelius Sulla*, traveling mint under Sulla, 82 BC, 2.660g, 16mm, Inv. No. 860.
Obv. [L-M]ANLI – PRO [Q], helmeted head of Roma.
Rev. Sulla on four-horse carriage (quadriga). Victory flying above and crowning him with laurel wreath, in segment L-SVL[LA-IMP]
RRC 367/3
Trench 11, SJ 11018
- 5.** Lucius Verus (AD 161-169), *as*, AD 162, Roma mint, bronze; 10.268g, 25mm, Inv. No. 848.
Obv. IMP CAES L AVREL VERVS AVG, Lucius Verus' bust, right, with laurel wreath.
Rev. CONCORDAVGVSTORTRPII, Markus Aurelius and Lucius Verus shaking hands, S – C, in segment COSII.
RIC III, 1316.
Trench 6, 2011.
- 6.** Constantine I (AD 307-337), AE 3, struck for Caesar Constantine II (AD 317-337), mint?, 17mm, 1.125g, Inv. No. 875.
Obv. CONSTANTINVS [IVN NOB C], bust of Constantine II with laurel wreath, right.
Rev. [CESARVM NOSTRORVM] around, VOT [V] in laurel wreath, segment missing.
RIC VII. -
Trench 14, SJ 14012, 2014.

1

4

2

5

3

6

7. Konstantin I. (307.-337.), *centenionalis* kovan za cezara Krispa, 321.-324. godine, kovnica ?, 16 mm, 2,323 g, inv. br. 878.
Av. IVL CRIS PV[S NOB C], glava Krispa s lovorovim vijencem udesno.
Rv. [CAESARVM NOSTRORVM] uokolo, VOT / [?] u lovorovu vijencu, odsječak neprepoznatljiv.
RIC VII.-.
Sonda 14, SJ 14012, 2014.

8. Konstans (337.-350.), AE 3, 348.-350. godine, kovnica nepoznata, 20 mm, 1,571 g, inv. br. 852.
Av. D N CONSTA-NS P F AVG, poprsje Konstansa s dijademom udesno.
Rv. FEL TEMP REPARATIO, Konstans na galiji. Lijevom rukom drži Labarum s kristogramom, a u desnoj Feniksa na kugli.
RIC VIII.-.
Sonda 11, SJ 11005, 2013.

9. Konstancije II. (337.-361.), AE 3, kovnica nečitka, 16 mm, 1,628 g, inv. br. 855.
Av. [D N CONSTANTIVS P F AVG], poprsje Konstancija s dijademom udesno
Rv. [FEL TEMP REPARAT]IO, vojnik s kacigom probada palog konjanika, odsječak nečitak.
RIC VIII. -.
Sonda 11, SJ 11004, 2013.

10. Konstancije II. (337.-361.), AE 3, 1,810 g, 17 mm, inv. br. 850.
Av. [D N CONSTANTIVS P F AVG], nečitak
Rv. [FEL TEMP REPARATIO], vojnik s kacigom probada palog konjanika, odsječak nečitak.
Sonda 12, SJ 12023, PN28, 2013.

11. Konstans (337.-350.) ili Konstancije II. (337.-361.), AE 3, kovnica nečitka, 15 mm, 1,363 g, inv. br. 851.
Av. [D N --- P F AVG], poprsje udesno.
Rv. VOT / XX / MVL T / XXX u lovorovu vijencu, kovnica nečitka.
RIC VIII.-.
Sonda 12, SJ 12023, PN27, 2013.

12. Konstantinopol, komemorativni *centenionalis*, kovan u vrijeme Konstantina I. ili njegovih nasljednika, kovnica nepoznata, 17 mm, 1,581 g, inv. br. 857.
Av: CON[STAN-TINOPOLI], bista personifikacije Konstantinopola s kacigom na glavi, ulijevo.
Rv. Viktorija sa štitom i žezlom, stoji na pramcu broda, ulijevo. Odsječak neprepoznatljiv.
RIC VII. -.
Sonda 11, SJ 11015, 2013.

7. Constantine I (AD 307-337), *centenionalis* struck for Caesar Crispus, AD 321-24, mint ?, 16mm, 2.323g, Inv. No. 878.
Obv. IVL CRIS PV[S NOB C], head of Crispus with laurel wreath, right.
Rev. [CAESARVM NOSTRORVM] around, VOT / [?] in laurel wreath, segment unidentifiable.
RIC VII.-.
Trench 14, SJ 14012, 2014.

8. Constans (AD 337-350), AE 3, AD 348-350, unknown mint, 20mm, 1.571g, Inv. No. 852.
Obv. D N CONSTA-NS P F AVG, bust of Constans with diadem, right.
Rev. FEL TEMP REPARATIO, Constans on galley. Holding Labarum with christogram in left hand and Phoenix on sphere in right hand.
RIC VIII.-.
Trench 11, SJ 11005, 2013.

9. Constantius II (AD 337-361), AE 3, mint illegible, 16mm, 1.628g, Inv. No. 855.
Obv. [D N CONSTANTIVS P F AVG], bust of Constantius with diadem, right
Rev. [FEL TEMP REPARAT]IO, helmeted soldier stabbing fallen horseman, segment illegible.
RIC VIII. -.
Trench 11, SJ 11004, 2013.

10. Constantius II (AD 337-361), AE 3, 1.810g, 17mm, Inv. No. 850.
Obv. [D N CONSTANTIVS P F AVG], illegible
Rev. [FEL TEMP REPARATIO], helmeted soldier stabbing fallen horseman, segment illegible.
Trench 12, SJ 12023, PN28, 2013.

11. Constans (AD 337-350) or Constantius II (AD 337-361), AE 3, mint illegible, 15mm, 1.363g, Inv. No. 851.
Obv. [D N --- P F AVG], bust, right.
Rev. VOT / XX / MVL T / XXX in laurel wreath, mint illegible.
RIC VIII.-.
Trench 12, SJ 12023, PN27, 2013.

12. Constantinople, commemorative *centenionalis*, struck during reign of Constantine I or his successors, unknown mint, 17mm, 1.581g, Inv. No. 857.
Obv: CON[STAN-TINOPOLI], helmeted bust personifying Constantinople, left.
Rev. Victory with helmet and scepter, standing on ship's prow, left. Segment unidentifiable.
RIC VII. -.
Trench 11, SJ 11015, 2013.

7

10

8

11

9

12

13. Gracijan (367.-383.), AE 2, 378.-383. godine, kovnica Rim, 20 mm, 4,300 g, inv. br. 849.
Av. [D N GRATIANVS P F AVG], poprsje Gracijana s dijademom udesno.
Rv. REPARATIO RE[IPVB], car drži Viktoriju i podiže ženu s krunom u obliku zidina koja kleči, u odsječku SMR[E].
RIC IX, 43a, 125.
Sonda 9, 2012. U EW zidu.

14. Gracijan (367.-383.), AE 2, 378.-383. godine, kovnica Lugdunum, 22 mm, 4,703 g, inv. br. 876.
Av. D N GRATIANVS P F AVG, poprsje Gracijana s dijademom udesno.
Rv. REPARATIO REIPVB, car drži Viktoriju i podiže ženu s krunom u obliku zidina koja kleči, u odsječku LVGS
RIC IX, 28a.4 (Lugdunum)
Sonda 14, SJ 14003, SF 1, 2014.

15. Valent (364.-378.), AE 3, kovnica nepoznata, 17 mm, 2,445 g, inv. br. 854.
Av. [D N] VALEN-[S P F AVG], poprsje Valenta s dijademom u desno
Rv. [SECVRITAS REIPVBLICAE], Viktorija ide lijevo, nosi vijenac i granu palme. Odsječak neprepoznatljiv.
RIC IX.-.
Sonda 12, SJ120012, 2013.

16. Teodozije I. (379.-395.), suvladari i nasljednici, AE 4, 0,929 g, 11 mm, inv. br. 869. kovnica Antiohija.
Av. [---]. Bista udesno.
Rv. [SALVS REIPVBLICAE]. Viktorija u pokretu ulijevo, drži trofej i vuče zarobljenika. U lijevom polju . U odsječku ANT (?).
Sonda 12, SJ 12019
RIC IX, 292-295.
Sonda 12, SJ 12019, PN16, 2013.

17. Antički novac , AE, 4,361 g, 20 mm, inv. 864.
Av. [---] nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 11, SJ 11004, 2013.

18. Kasnoantički novac, AE 3, 1,598 g, 14 mm, inv. br. 880.
Av. [---]. Glava, udesno.
Rv. [---]. Vjerojatno Viktorija ulijevo.
Sonda 14, SJ14006, PN 6, 2014.

19. Kasnoantički novac, AE, 0,796 g, 12 mm, inv. br. 879.
Av. [---]. Glava, udesno.
Rv. [---] nečitak.
Sonda 14, SJ 14005, PN 3, 2014.

20. Kasnoantički novac, AE, 0,697 g, 13 mm, inv. br. 881.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 14, SJ 14009, PN5, 2014.

21. Kasnoantički novac, AE, 0,984 g, 9 mm, inv. br. 847.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda /, SJ /, SF 11. Na putu prema vapnenici.

13. Gratian (AD 367-383), AE 2, AD 378-383, Rome mint, 20mm, 4.300g, Inv. No. 849.
Obv. [D N GRATIANVS P F AVG], bust of Gratian with diadem, right.
Rev. REPARATIO RE[IPVB], Emperor holding Victory and raising kneeling woman with crown shaped as city walls, in segment SMR[E].
RIC IX, 43a, 125.
Trench 9, 2012. U EW wall.

14. Gratian (AD 367-383), AE 2, AD 378-383, Lugdunum mint, 22mm, 4.703g, Inv. No. 876.
Obv. D N GRATIANVS P F AVG, bust of Gratian with diadem, right.
Rev. REPARATIO REIPVB, Emperor holding Victory and raising kneeling woman with crown shaped as city walls, in segment LVGS
RIC IX, 28a.4 (Lugdunum)
Trench 14, SJ 14003, SF 1, 2014.

15. Valens (AD 364-378), AE 3, unknown mint, 17mm, 2.445g, Inv. No. 854.
Obv. [D N] VALEN-[S P F AVG], bust of Valens with diadem, right
Rev. [SECVRITAS REIPVBLICAE], Victory advancing left, carrying wreath and palm branch. Segment unidentifiable.
RIC IX.-.
Trench 12, SJ120012, 2013.

16. Theodosius I (AD 379-395), co-rulers and successors, AE 4, 0.929g, 11mm, Inv. No. 869. Antioch mint.
Obv. [---]. Bust, right.
Rev. [SALVS REIPVBLICAE]. Victory advancing right, holding trophy and dragging captive. In left field. In segment ANT (?).
Trench 12, SJ 12019
RIC IX, 292-295
Trench 12, SJ 12019, PN16, 2013.

17. Antique coin, AE, 4.361g, 20mm, Inv. 864.
Obv. [---] illegible.
Rev. [---] illegible.
Trench 11, SJ 11004, 2013.

18. Late Antiquity coin AE 3, 1.598g, 14mm, Inv. No. 880.
Obv. [---]. Head, right.
Rev. [---]. Probably Victory, left.
Trench 14, SJ14006, PN 6, 2014.

19. Late Antiquity coin AE, 0.796g, 12mm, Inv. No. 879.
Obv. [---]. Head, right.
Rev. [---] illegible.
Trench 14, SJ 14005, PN 3, 2014.

20. Late Antiquity coin AE, 0.697g, 13mm, Inv. No. 881.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 14, SJ 14009, PN5, 2014.

21. Late Antiquity coin AE, 0.984g, 9mm, Inv. No. 847.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench /, SJ /, SF 11. On the way to the lime pit.

13

17

14

18

15

19

16

20

21

22. Kasnoantički novac, AE, 0,727 g, 15 mm, inv. br. 861.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12017, PN14, 2013.

23. Kasnoantički novac, AE, 0,570 g, 10 mm, inv. br. 862.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12026, PN37, 2013.

24. Kasnoantički novac, AE, 0,472 g, 11 mm, inv. br. 863.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12026, PN32, 2013.

25. Kasnoantički novac, AE, 1,018 g, 11 mm, inv. br. 865.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12017, PN11, 2013.

26. Kasnoantički novac, AE, 1,181 g, 10 mm, inv. br. 867.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12026, PN29, 2013.

27. Kasnoantički novac, AE, 0,642 g, 10 mm, inv. br. 870.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12017, PN13, 2013.

28. Kasnoantički novac, AE, 0,788 g, 10 mm, inv. br. 871.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12022, PN22, 2013.

29. Kasnoantički novac, AE, 1,191 g, 14 mm, inv. br. 872.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12023, PN23, 2013.

30. Kasnoantički novac, AE, 0,612 g, 12 mm, inv. br. 873.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12017, PN12, 2013.

31. Kasnoantički novac, AE, 0,781 g, 9 mm, inv. br. 874.
Av. [---]nečitak.
Rv. [---]nečitak.
Sonda 12, SJ 12017, 2013.

32. Venecija, *gazetta* (2 solda), Dalmatia et Albania, 1691. ili 1710. godina, bronca, 25 mm, 5,361 g, inv. br. 877.
Av. DALMA/ET/ALBAN, gore i dolje rozeta.
Rv. SAN MARC VEN, krilati lav. U odsječku II.
CNI VI, 623-629.
Sonda 14, SJ 14003, PN2, 2014.

22. Late Antiquity coin AE, 0.727g, 15mm, Inv. No. 861.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12017, PN14, 2013.

23. Late Antiquity coin AE, 0.570g, 10mm, Inv. No. 862.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12026, PN37, 2013.

24. Late Antiquity coin AE, 0.472g, 11mm, Inv. No. 863.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12026, PN32, 2013.

25. Late Antiquity coin AE, 1.018g, 11mm, Inv. No. 865.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12017, PN11, 2013.

26. Late Antiquity coin AE, 1.181g, 10mm, Inv. No. 867.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12026, PN29, 2013.

27. Late Antiquity coin AE, 0.642g, 10mm, Inv. No. 870.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12017, PN13, 2013.

28. Late Antiquity coin AE, 0.788g, 10mm, Inv. No. 871.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12022, PN22, 2013.

29. Late Antiquity coin AE, 1.191g, 14mm, Inv. No. 872.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12023, PN23, 2013.

30. Late Antiquity coin AE, 0.612g, 12mm, Inv. No. 873.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12017, PN12, 2013.

31. Late Antiquity coin AE, 0.781g, 9mm, Inv. No. 874.
Obv. [---]illegible.
Rev. [---]illegible.
Trench 12, SJ 12017, 2013.

32. Venice, *gazetta* (AD 2 soldi), Dalmatia et Albania, 1691 or 1710, bronze, 25mm, 5.361g, Inv. No. 877.
Obv. DALMA/ET/ALBAN, rosette up and down.
Rev. SAN MARC VEN, Winged lion in Segment II.
CNI VI, 623-629.
Trench 14, SJ 14003, PN2, 2014.

22

27

23

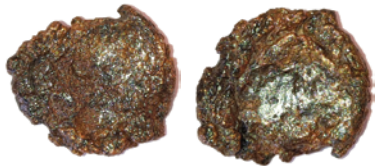
28

24

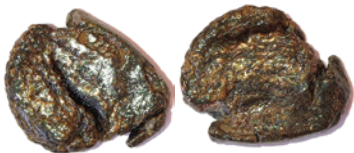
29

25

30

26

31

32

Kratice / Abbreviations:

- CNI VI – *Corpus Nummorum Italicorum VI*, Veneto – Dalmazia – Albania, Roma, 1922.
- RIC III – Mattingly, H. – Sydenham, E. A., 1930 – *The roman imperial coinage, vol. III, Antoninus Pius to Commodus*, London, 1930.
- RIC VII – Bruun, P. M., 1966 – *The roman imperial coinage vol. VII, Constantine and Licinius (AD 313-337)*, London, 1966.
- RIC VIII – Kent, J. P. C., 1981 – *The roman imperial coinage, vol. VIII. The family of Constantine I (AD 337-64)*, London, 1981.
- RIC IX – Perce, J. W. E. 1951 – *The roman imperial coinage, vol. IX. Valentinian I to Theodosius I*, London, 1951.
- RRC – M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.

Literatura / Bibliography:

- Baraka, J. – Šućur, J., 2010. – Numizmatički nalazi s arheološkog lokaliteta Pakoštanje – Crkvina, *Archaeologia Adriatica IV*, Zadar, 2010, 357-368.
- Bauer, A., 2011 – *Numizmatički rječnik*, u: *Numizmatički priručnik i rječnik*, Mirnik, I. (ur.) Zagreb, 2011.
- Begović, V. – Schrunck, I., 2009 – Rising of the sea level on the eastern Adriatic coast since antiquity – evidence of Roman villas sites, u: *Proceedings of the First International Conference on Remote Sensing Techniques in Disaster Management and Emergency Response in the Mediterranean Region*, Oluić, M. (ur.), European Association of Remote Sensing Laboratories i Croatian Academy of Science and Art, Zagreb, 2009, 289-300.
- Begović, V. – Schrunck, I. – Ugarković, M., 2013 – Roman villa in the Soline cove on the island of St. Clement near Hvar: Preliminary analysis of the architecture according to geophysical investigations and sondages, *Prilozi Instituta za arheologiju* 20 (2012), Zagreb, 2013, 143-166.
- Bekić, L., 2012 – Numizmatički nalazi iz uvale Veštar, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu XLV*, Zagreb, 2012, 69-92.
- Bonačić Mandinić, M., 2007 – *Rimski carski novac I*, Split, 2007.
- Bonačić Mandinić, M., 2008 – *Rimski carski novac II*, Split, 2008.
- Bonačić Mandinić, M., 2011 – Rimski republikanski novci iz Salone u Arheološkom muzeju u Splitu, *Kačić XLI-XLIII (2009-2011)*, *Zbornik u čast Emilija Marina*, Split, 2011, 487-498.
- Bonačić Mandinić, M., 2014 – Nalazi novca s nekropole Vlaška njiva u Visu, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 107, Split, 201-240.
- Bonačić Mandinić, M. – Visonà, P., 2002 – Monetary circulation on the island of Vis (Issa), c. 350 B.C. – A.D. 600, u: *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana*, *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog od 24. – 26. rujna 1998. godine u Splitu*, Cambi, N. – Čače, S. – Kirigin, B. (ur.), Split, 2002, 319-374.
- Brunšmid, J., 1998 – *Natpisi i novac grčkih gradova u Dalmaciji*, Split, 1998.
- Ciolek R., 2011 – *Emisje króla Ballaios. Początki mennictwa w Ilirii*, Warszawa, 2011.
- Ciolek, R., 2010 – “Great Hoard” of 4656 coins of king Ballaios from Risan, *Novensia* 21, Varšava, 2010, 7-13.
- Čelhar, M. – Gluščević, S. – Ilkić, M., 2008 – Numizmatički nalazi iz antičke nekropole na području trgovinskog centra Relja u Zadru, *Diadora* 22, Zadar, 2008, 7-68.
- Dolenec, I., 1993 – *Hrvatska numizmatika*, Zagreb.
- Dragičević, I., 2016 – Daorski novac i prilog poznavanju optjecaja novca na daorskom području, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 109, Split, 2016, 107-128.
- Dubolnić Glavan, M. – Glavaš, V., 2012 – Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 28 (2011), Zagreb, 2012. 95-122.
- Dukat, Z. – Mirnik, I., 2008 – *Numismatic Collection Guide*, Zagreb, 2008.
- Dyczek, P. 2010- Preliminary remarks on the archaeological context of the discovery of the “great hoard” of 4656 coins of King Ballaios in Risan (Rhizon/Risinium), *Novensia* 21, Varšava, 2011, 45- 51.
- Gusar, K. – Vujević, D. 2011 – Numizmatički nalazi s lokaliteta Jazine-Lignum u Zadru, u: *INCC 2010, Zbornik radova 6. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj*, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska 26. – 29. rujna 2010., Dobrinić, J. (ur.), Rijeka, 2011, 113-126.
- Ilakovac, B., 1968 – Keramika iz antičkog broda potonulog kod Paklenih otoka, *Diadora* 4, Zadar, 1968, 183-200.
- Ilkić, M. 2007 – *Rimski novac s područja Novalje*, Novalja – Zadar, 2007.
- Ilkić, M., 2017 – Numizmatički nalazi s područja Ljupča, u: *Župa Ljubuč – zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih kotara*, Faričić, J. – Lenkić, J. (ur.) Zadar, 2017, 153-181, 300.
- Ilkić, M. – Meštrović, M., 2017 – Noviji nalazi novca iz srednjega i ranoga novog vijeka s područja Vrane, u: *Braća Vranjani i vransko područje tijekom povijesti*, Zadar, 2017, 91-106.
- Ilkić, M. – Topić, N. – Peković, Ž., 2015 – Numizmatički nalazi s arheoloških istraživanja u Dubrovniku, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 53/1, Dubrovnik, 2015, 1-30.
- Ilkić, M. – Kožul, P. – Čurković, I., 2014 – Numizmatički nalazi s područja Općine Ražanac, *Zbornik radova 7. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj*, Rijeka, 2014, 76-93.
- Ilkić, M. – Vukušić, M., 2012 – *Prilog poznavanju optjecaja novca u srednjem i ranom novom vijeku na području sjeverne Dalmacije*, Dani Stjepana Gunjače 2, Split, 2012, 197-236.
- Katić, M., 1999-2000 – Kasnoantički grad na Jadranu - primjer grada Hvara, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 38, Split, 1999-2000, 19-49.
- Katić, M., 2003 – Nova razmatranja o kasnoantičkom gradu na Jadranu, *Opvscula archaeologica* 27, Zagreb 2003, 523-528.
- Kirigin, B. – Vujnović, N. – Burmaz, J. – Čače, S. – Gaffney, V. – Podobnikar, T., 2006 – *The Adriatic Island Project Volume 3: The Archaeological Heritage of the island of Vis and Šolta and the Smaller Islands*, BAR International Series, Archaeopress, Oxford, 2006.
- Kos, P., 1998 – *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb, 1998.
- Kowal, T., 2010 – *Skarb monet z Risan*, *Archeologia Żywa* z. 5, Wrocław, 2010.
- Marijan, B., 1988 – Protohistorijski nalazi s gradine u Prenju kod Stoca, *Glasnik zemaljskog muzeja n. s., Arheologija* 42-43 (1987-1988), Sarajevo, 1988, 61-71.

- Marović, I., 1988 – Novac ilirskog dinasta Baleja u Arheološkom muzeju u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 81, Split, 1988, 81-145.
- Milivojević, F. 2012 – Rimski i italjski poduzetnici i doseljenici u Iliriku od ilirskih ratova do Cezara, *Pro Tempore* 8-9 (2010-2011), Zagreb, 2012, 188-210.
- Novak, G., 1959 – Prehistorijske gomile na Paklenim otocima, *Arheološki radovi i rasprave* 1, Zagreb, 1959, 237-244.
- Novak, G., 1972 – *Hvar kroz stoljeća*, reprint iz 1960. godine, Zagreb, 1972.
- Petrić, M., 1987 – Nekoliko podataka o hvarskim škojima u 15. stoljeću, *Prilozi povijesti otoka Hvara* VIII/1, Hvar 1987, 71-78.
- Petrić, M., 2014 – Kulturno-povijesna baština hvarskog podmorja, *Prilozi povijesti otoka Hvara* XII, Hvar, 2014, 1-40.
- Rengjeo, I., 1980 – Hrvatsko-dalmatinski novci, *Obol* 32, Zagreb, 1980, 27-30.
- Stannard, C. – Frey-Kupper, S., 2008 – „Pseudomints” and Small Change in Italy and Sicily, *American Journal of Numismatics* 20, New York, 2008, 351-404.
- Stevenson, S. W., 1982 – *A Dictionary of Roman Coins: Republican and Imperial*, London, 1982.
- Šašel Kos M., 2007 – The Illyrian king Ballaeus – some historical aspects, u: *Émpire, Illyrie, Macédoine*, Collection Erga 10, Berranger-Auserve (France), Clermont-Ferrand, D. (ur.), 2007, 125-138.
- Šeparović, T., 2003 – *Zbirka rimskog novca u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika*, Split, 2003.
- Šeparović, T., 2006 – Novac iz Čitluka (Aequum) i Jasenskog u Muzeju Cetinske krajine, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 99, Split, 207-218.
- Šeparović, T., 2010 – Numizmatički nalazi na groblju kod crkve sv. Petra u Kuli Atlagića nedaleko Benkovca, *Archaeologia Adriatica* IV, Zadar, 2010, 369-384.
- Šeparović, T., 2011 – Novac s Garduna u Muzeju cetinske krajine, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 27, Zagreb, 2011, 49-67.
- Šeparović, T., 2012 – Pregled nalaza grčko-ilirskog novca u sjevernoj Dalmaciji, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* XLV, Zagreb, 2012, 525-536.
- Teichner, F. – Ugarković, M., 2014 – Zeugnisse einer römischen villa maritima auf der Insel des Heiligen Clemens, Dalmatien, *Germania* 90 (2012), Frankfurt, 2014, 97-125.
- Ujes, D., 1993 – Novac “kralja” Balajosa i risanske kovnice iz Narodnog muzeja u Beogradu, *Numizmatičar* 16, Beograd, 1993, 5-35.
- Uješ Morgan, D., 2011 – Ancient Greek coin finds from Risan, u: *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité. V: Actes du Ve colloque international de Grenoble (8-11 octobre 2008)* Vol. 1, Lamboley, J. L. – Castiglioni, M. P. (ur.), Diffusion De Boccard, Paris, 2011, 115-132.
- Ugarković, M. – Schrunck, I. – Begović, V. – Petrić, M., 2012 – Hvar, otok Sv. Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2011, *Annales Instituti Archaeologici* VIII, Zagreb, 2012, 74-78.
- Ugarković, M. – Schrunck, I. – Begović, V. – Petrić, M. – Neuhauser, T., 2013 – Hvar, otok Sv. Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012, *Annales Instituti Archaeologici* IX, Zagreb, 2013, 59-64.
- Ugarković, M. – Schrunck, I. – Begović, V. – Petrić, M. – Neuhauser, T., 2014 – Hvar, otok Sv. Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2013, *Annales Instituti Archaeologici* X, Zagreb, 2014, 128-133.
- Ugarković, M. – Schrunck, I. – Begović, V. – Petrić, M., 2015 – Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2014. godine, *Annales Instituti Archaeologici* XI, Zagreb, 2015, 87-121.
- Ugarković, M. – Schrunck, I. – Begović, V. – Petrić, M., 2017 – Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2017. godine, *Annales Instituti Archaeologici* XIII, Zagreb, 2017, 117-121.
- Ugarković, M. – Konestra, A., 2018 – Hellenistic and Roman Finewares pottery from Soline bay of St. Clement island near Hvar, *Serta Instituti archaeologici* 8, Zagreb, 2018, 71-107.
- Veh, O., 2001 – *Leksikon rimskih careva*, Jastrebarsko, 2001.
- Visković, E. – Ilkić, M., 2011 – Numizmatička građa iz Muzeja hvarske baštine, u: *Zbornik 6. međunarodnog numizmatičkog kongresa i Hrvatskoj*, Dobrinić, J. (ur.), Rijeka, 2011, 301-317.
- Visković, E. – Cingeli, N. – Protulipac, N., 2017 – Pet godina arheologije u Hvaru, Arheološka istraživanja 2012. – 2017, katalog izložbe, Hvar, 2017.
- Visonà, P., 1985 – Coins of Ballaios found in Italy, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 78, Split, 1985, 117-121.
- Visonà, P. 1985 – Rethinking the Coinage of Issa, a Greek Island Polity, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 110, Split, 2017, 193-232.
- Višnjić, J. – Bekić, L., 2010 – Arheološka istraživanja na prostoru antičke uljare u uvali Marić (Porto Marricio) kod Barbarige Ranocarski gospodarski kompleks – utočište kasnoantičkog stanovništva, *Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda* 1, 2010, 229-260.

